

**Софийски университет „Св. Климент Охридски”
Факултет по журналистика и масова комуникация
Катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“**

**СОЦИО- И ПСИХОЛИНГВИСТИЧНИ ФУНКЦИИ НА
ЧУЖДТА ЛЕКСИКА В ОНЛАЙН ПРОСТРАНСТВОТО**

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд

**за присъждане на образователна и научна степен „доктор” по професионално
направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки
(Журналистика – Медиен език и стил)**

**Докторант:
Деница Генчева**

**Научен ръководител:
доц. д.н. Андреана Ефтимова**

София, 2017 г.

Дисертационният труд е с обем 273 страници, от които 240 страници е основният текст. Изложението е конструирано в увод, три глави и заключение. Приложението съдържа 16 страници.

Библиографската справка съдържа общо 205 заглавия на кирилица и латиница.

СЪДЪРЖАНИЕ НА АВТОРЕФЕРАТА

Обща характеристика на дисертационния труд.....	3
Актуалност на проблема.....	5
Предмет на изследването	5
Обект на изследването.....	6
Цел на изследването	8
Основни задачи на изследването.....	9
Дисертационна теза	10
Методология на изследването	10
Практическо приложение на труда	11
Структура на дисертационния труд	12
Първа глава.....	12
Втора глава	15
Трета глава.....	23
Заклучение.....	30
Библиография	30
Приложение	
Съдържание на дисертационния труд	35
Резюме на приносите на дисертационния труд	38
Списък на публикациите по темата на дисертационния труд	40

Съвременният свят става все по-шарен, мобилен, „отворен“. Живеем във век на нестихващ прогрес на новите технологии. Технологичните ресурси, с които разполагаме, непрекъснато се променят и обновяват. Успоредно с напредъка им те се разпространяват по целия свят. Новите технологии доведоха и до появата на социалните мрежи, а вследствие на това броят на межкултурните контакти драстично се увеличи (Шътър 2012).

Нараства не само броят на връзките, но и се появяват връзки от нов тип, които „премахват времеви и пространствени ограничения“ (Павлова 2012: 14). Тези връзки „от други измерения“, както ги определят М. Макферсън и колегите му (Макферсън, Смит-Ловин и Кук 2001), преминават отвъд пределите на географски граници, националност, часови зони и на ред други културни и морални ограничения. Те могат да имат мимолетен характер – непрекъснато да се създават и разпадат, могат да съществуват и въпреки това да ни гарантират анонимност. Независимо от нетрайния им характер обаче, те биха могли да имат изключително значима стойност за участника в комуникацията – да осигуряват достъп до информация от различни източници, да дискутират по съответна тема; могат да имат и чисто утилитарен характер, който най-красноречиво би могъл да се предаде с израза „да имаш връзки“, с други думи – да имаш непрекъснат достъп до умения, знания и чужд опит, възможността непрекъснато да създаваш нови контакти и да загърбваш ненужните, да достигнеш до по-широка аудитория, да станеш известен, да популяризираш свой труд и свои продукти и съвсем естествено, в ерата на дигиталната икономика, дори да печелиш от това.

Последните няколко години особено много нарасна популярността на социалните мрежи и форуми, в които всеки би могъл, анонимно или не, да изрази и защити свое становище и евентуално да достигне до широка аудитория. Желанието на все повече и повече потребители да са част от Мрежата разкрива вътрешноприсъщ стремеж на човека да участва в обществения живот не само на своето непосредствено обкръжение (квартал, село или град), а по възможност да разшири този кръг от близки приятелства и познанства, да бъде, макар и виртуално, част от глобалната общност.

Процесите на глобализация, новите технологии и социалните мрежи са в тясна връзка и оказват влияние върху комуникацията и средствата за комуникация, като тяхната посока понастоящем несъмнено е ориентирана към глобалното. Потребителите, които желаят да бъдат част от „глобалното село“, търсят универсално

средство за общуване. Прецедент в историята на езиците е появата на първата глобална лингва франка. Идеите за хибридността (Баба 1994) и диалогичността (Бахтин 1981) са залегнали в основата на теоретичните постановки, изясняващи естеството на английския език в ролята му на лингва франка. Е. Гофман го определя като „работещ консенсус“ (Гофман 1959), А. Селинкър като *междинен език* (Селинкър 1969), Дж. Хаус като „език по договаряне“ и „хибриден език“ (Хаус 2003), а М. Модино (1999, 2003), Т. МакАртур (2003), Б. Сейдлхофър (2006) и др. говорят за „зараждащия се европейски английски“. Като общо средство за комуникация английският език отдавна е прехвърлил както геополитическите, така и нормативните граници на книжовния език, приема космополитен характер и живее свой собствен живот. Същевременно езиковите политики на Съвета на Европа и на ЕС, от които сме част, са насочени към насърчаване на културното и езиково многообразие, като всичко това повлиява начина, по който българинът общува както в реалния, така и във виртуалния свят.

Като основен фокус на дисертационния труд социалните мрежи предлагат богато поле за изследване на новите социо- и психолингвистични тенденции при употребата на чуждите думи. Те предоставят изобилен материал от писмени текстове, в които се реализират множество езикови промени и иновации. Понастоящем чуждоезиковото влияние прехвърля границите на лексикалното заемане и пристъпва в територията на екзотичното за българската езикова ситуация *превключване на кода*. Същевременно самото разпространение на явлението *превключване на кода* сред българските потребители на социалните мрежи достигна безпрецедентно по обхват приемане. В много голяма част от случаите това преминаване от един код на друг се наблюдава за двойката езици английски и български. Пренебрежимо нисък е броят на случаите на превключване на кода между български и френски, български и немски, български и руски, български и испански, български и италиански и др. В избора на език за превключване са залегнали фактори както от социокултурно естество, така и различни индивидуални мотиви. А силната привързаност на човека към мрежата би могла да направи всяко езиково явление значимо, да му даде гласност и да го наложи.

Владеенето на чужд език или езици и езиковата практика на индивидите може да изиграе съществена роля за това как и с кого се свързваме в социалните мрежи, да определени качеството на социалните ни контакти и групите, към които принадлежим. Все повече се налага становището, че за да сме част от глобалния живот и за да сме конкурентноспособни на „лингвистичния пазар“, е необходимо да разполагаме и с необходимия „символен капитал“, становище формулирано отдавна от П. Бурдийо

(Бурдийо 1977). Осъзнаването на тези факти от страна на потребителите на социалните мрежи променя както техните нагласи към чуждите езици, така и лингвистичните им изяви. На лингвистичните пазари се предлагат не само “стоки от първа необходимост”, а и “интелектуална собственост” под формата на ocasionални езикови употреби, нестандартно словотворчество и екзотика в употребата на чужди думи и изрази. *Превключването на кода* изпълнява не само утилитарна функция, свързана с предаването и правилното декодиране на съобщението, но и ред други социо- и психолингвистични функции, свързани както с характеристиките на днешното общество, така и с характеристиките на съвременния индивид, които го отличават от „доглобалния“ човек.

Актуалността на изследването се обуславя от повсеместното навлизане както на чужди думи и изрази главно от английски език в българския, така и от присъствието на езиковото явление *превключване на кода* в онлайн пространството (главно в социалните мрежи, форуми и блогове). Веднъж появят ли се там, този вид езикови конструкции навлизат масово в речта на българина. Употребата на подобни конструкции от страна на публични личности прави явлението още по-масово и се превръща в своего рода езикова мода. По този начин се оформят универсални социолингвистични модели, които са валидни не само за българския онлайн потребител.

Наред с универсалните езикови конструкции, явлението *превключване на кода* обогатява езиковото пространство и с някои occasionални езикови употреби, които са показателни за склонността на индивида към езиково творчество.

Съвременната мултикултурна езикова ситуация изисква нов тип езиково общуване, съобразено със социокултурните характеристики на индивидите. Желанието ни да общуваме в интернет с широк кръг от хора, които говорят различни езици, предполага търсенето на универсален езиков код, който максимално се доближава до представите ни за т.нар. *лингва франка*, явление, което се проявява винаги в период на интензивен межкултурен обмен.

Превключването на кода в онлайн пространството „дарява“ езика както с клиширани изрази, така и с уникални езикови конструкции, и това е доказателство за неговата значимост за развитието на езика.

Предмет на дисертационния труд е изследването на социо- и психолингвистичните функции на чуждата лексика, която е в основата на явлениято *превключване на кода* в социалните мрежи с оглед на съвременната езикова ситуация. Въпреки че в социалните мрежи и форуми може да се наблюдава използването на различни езици от българските потребители, случаите на превключване на кода от български език на език, различен от английския, са пренебрежително малко. По тази причина обект на наблюдение е главно превключването на кода от български на английски език.

Настоящият труд представлява опит да се наблюдава статуквото на използвания от българските потребители език с ясното виждане за непрестанните промени и мимолетния характер на наблюдаваните явления в онлайн пространството. Той представлява фотография на изказа на комуникаторите за период от 3 години (от 2015 до 2017 г.) в една изключително динамична, непрекъснато развиващата се както еволюционно, така и по обеми среда.

Обект на изследване е речта, която използват българите в социалните медии. Наблюдават се чуждите думи и изрази, които комуникаторите, чийто първи език е българският, използват. Обектът на изследване обхваща т.нар. от Р. Коцев (2016) *спонтанна писмена реч* в социалните мрежи и форуми. Това включва постове, коментари към постове, меми във *Фейсбук* и *Туитър*, анонимни дискусии към някои от популярните български онлайн издания (*Мениджър*, *24 часа*, *Нова*, *Вести*) и дискусии в популярни форуми (bg-mamma.com, teenproblem.net, forum.all.bg).

Наблюдавани са също публичните профили на 14 популярни личности, 5 публични групи и 1 личен профил във *Фейсбук*.

При избора на онлайн платформи се ръководя от няколко критерия, гарантиращи репрезентативността на изследването:

1. **Популярност.** Форумите към информационните онлайн издания „Вести“, „Нова“, „24 часа“ и „Мениджър“, които следват формата на съответните таблоидни издания, са предпочетени заради популярността на сайтовете. Според глобалния брояч alexa.com към 2017 г. те попадат в топ 50 на най-посещаваните сайтове в българското онлайн пространство¹. Това гарантира и сериозен брой последователи и коментатори с различен социален и

¹ <https://www.alexa.com/topsites/countries/BG>

професионален статус. Социалните мрежи *Фейсбук* и *Туитър* са също едни от най-популярните. Към януари 2018г. *Фейсбук* заема първо място с над 2 милиарда активни потребители на месец, а *Туитър* заема 4-то място с 328 милиона потребители². *Туитър* е предпочетен и поради факта, че представлява специфичен жанр в онлайн пространството – микроблогинга. Онлайн общностите са подбрани по брой на последователите, а необходимо условие за публичните личности, освен да са популярни в онлайн средите, е да превключват кода в своите постове.

2. Втори критерий е **тематичното разнообразие**, което гарантира също разнообразие на лексиката и съответно на речевите ситуации, в които наблюдаваме превключване на кода. По тази именно причина са наблюдавани както форуми, така и социални мрежи, общности, микроблогове, в които относително свободно се изказва лично мнение по начин, предпочетен от автора. Споменатите по-горе информационни онлайн издания например можем да определим като аналогични на хибридните таблоиди с популярно съдържание и насочени към широк кръг от читатели. Подбраните общности от социалните мрежи пък дискутират разнообразни теми от социалния и културен живот – музика, здравословно хранене, пътешествия, хумор, домашни любимци и др.
3. Трето, в изследването са представени платформи, чиито потребители са хора с **разнообразни демографски характеристики**. Форумът *teenproblem.net* е ориентиран към младото поколение, *forum.bg-mamma.com* към жените в млада и средна възраст, *Фейсбук* и *Туитър* обхващат всички възрастови групи над 13 год. Според изследване на *statista.com* за 2017 г. процентът на потребителите на *Фейсбук* на възраст от 13-34 г. е 48%, на възраст 35-54 г. - 35% и на възраст над 55 г. - 17%. Съотношението мъже:жени е 50 на 50³.
4. И не на последно място, главният фокус на дисертацията са предимно социалните мрежи *Фейсбук* и *Туитър* поради факта, че според изследване на *dnes.bg* 95.3% от **българските потребители използват глобалната мрежа с**

² Kallas, Priit. “Top 15 Most Popular Networking Sites and Apps.” *dreamgrow.com*. October 11, 2017. <https://www.dreamgrow.com/top-15-most-popular-social-networking-sites/>

³ <https://www.statista.com/statistics/187041/us-user-age-distribution-on-facebook/>

цел комуникация в социалните мрежи ⁴, а това прави възможно проследяването на спонтанната писмена реч.

Ексерпираният материал от примери от социалните мрежи и форуми, включващи превключване на кода, е събиран за периода 2015-2017г. За целта на изследването се спрях на извадка от 1014 текста. Те представляват случайно набран материал и включват пропорционално по 338 примера за всяка изследвана година и пропорционално за всеки тип изследвани платформи – социални мрежи и форуми. Статистическа обработка на данни е използвана само за анализ на превключването и смесването на кода с оглед на микросоциолингвистичните фактори (подглава 3.2.) с цел съотнасяне на превключените елементи от тези 1014 текста към превключване на кода от типа *вмъкване* или *редуване* и извеждане на съответните изводи.

При извеждане на функциите на превключването на кода (подглава 3.3.) се работи със същия брой примери (1014) с цел изясняване разнообразието от функциите на превключването на кода, независимо от това с какви словоформи е реализирано.

400-те думи и абривиатури, които са обект на анализ в експеримента за установяване на степента на асимилираност на някои думи от английски език, използвани в спонтанната писмена реч на социалните мрежи и форуми от потребители, чийто роден език е българският, представляват също част от случайно побраните 1014 текста. Около 400 е броят на думите и абривиатурите, които се срещат самостоятелно като превключени елементи. Те са групирани в 6 подгрупи според словообразователния модел и съответно степента им на морфофонологична акомодация, следвайки правилата на българския език. По този начин е изведена своеобразна парадигма на превключването на кода в случаите, в които се превключват единични лексеми.

За представяне на феномените *диглосия* и *билингвизъм* в социалните мрежи (3.1.2.1.) е изследван личен профил в социалната мрежа *Фейсбук*. Наблюдавани са общо 3150 текста (вербални текстове и текстове от смесен тип, които представляват постовете, споделени от “приятелите”, както и харесаните от тях материали) на 126 активни потребители за период от 6 седмици (от средата на ноември до края на декември 2015 г.).

⁴ <https://www.dnes.bg/technology/2016/12/12/63-ot-bylgarite-polzvat-net-100-za-facebook-twitter.325278>

Целта на дисертационния труд е да хвърли повече светлина върху езиковата ситуация в съвременното ни, както и да потърси отговори на въпроса защо хората в дадена езикова общност смесват езиковите кодове в интернет. Работата се стреми да докаже и значимостта на явлениято *превключване на кода* за развитието на езика. Друга цел е да се установи в каква степен езиковите образувания, получени в резултат на превключването на кода, се възприемат адекватно от носителите на езика. Резултатите от това наблюдение дават отговор на въпроса дали наблюдаваните езикови конструкции могат да бъдат класифицирани като заемки, или става дума за превключване на отделни езикови елементи, за които е слабо вероятно да се превърнат в част от активния езиков лексикон на българина. Изследването също цели да покаже, че ролята на превключените елементи в речта е значима – те носят специфичен конотативен заряд и изпълняват редица функции.

Основните **задачи** на дисертацията са:

1. Да изследва и уточни естеството на социалните мрежи като поле за проява на явлениято превключване на кода;
2. Да анализира някои съвременни теории, засягащи превключването на кода, и да направи някои терминологични уточнения в тази област, както и да се очертае границата между термините *превключване на кода*, *смесване на кода* и *лексикално заемане*;
3. Да изясни макро- и микросоциолингвистичните фактори, които оказват влияние върху превключването на кода;
4. Да установи в каква степен езиковите конструкции, включващи чужди думи, са разбираеми за носителите на езика;
5. Да дефинира функциите, които явлениято *превключване на кода* изпълнява в онлайн комуникацията.

За целта бяха проведени следните изследвания:

- Експеримент със 150 респондента за установяване на степента на асимилираност на някои думи от английски произход, използвани в спонтанната писмена реч на социални мрежи и форуми от потребители, чийто роден език е българският. Използвана е извадка от 400 английски думи и абривиатури (стр. 65);

- Качествен и количествен анализ на 3150 текста за установяване на случаите на *билингвизъм* и *диглосия* в една конкретна онлайн общност (стр. 163);
- Структурен анализ по П. Мюйскен (2000) на превключването на кода от типа *вмъкване* или *редуване* на извадка от 1014 текста (стр. 175);
- Функционален анализ върху извадка от 1014 текста (стр. 196).

Тезата, която е залегнала в основата на проучването, е, че феноменът превключване на кода се мултиплицира в речевите практики на онлайн потребителите. Тя се потвърждава чрез разнообразните психосоциални функции на чуждата лексика във виртуалното общуване. Необходимостта от безпрепятствена межкултурна комуникация обуславя появата на социолингвистични явления като *билингвизъм*, *превключване на кода* и *лексикално заемане*, които показват стремежа на съвременния носител на езика да си изгради собствена *лингва франка*.

За да се реализират целта и задачите на изследването, беше избран интердисциплинарен подход. Наред с **методите** на *социологията*, *психологията* и *лингвистиката* са приложени и подходи, присъщи на *социолингвистиката* и *психолингвистиката*, както и на *функционалната лингвистика*, която се стреми да намери допирните точки между науките за езика. В дисертацията са използвани различни изследователски методи, присъщи на тези науки: социолингвистичен анализ, функционален анализ, дискурсен анализ⁵, контент анализ, количествен анализ, съпоставителен анализ, секвентен анализ, анализ на диалози по модела за интерактивно приспособяване в диалог, по модела за говорна акомодация, структурен и конотативен анализ, научно наблюдение, научно-изследователски експеримент. Научно-изследователските експерименти са проведени съобразно методиката, описана от В. Бондиков в „Методи за изследване на комуникацията в интернет“ (вж. Бондиков 2016: 64-70). За установяване степента на семантична прозрачност на някои чужди думи, е предпочетен анкетният метод, а за определяне значението на дадена дума е избран дефиниционният подход по П. Пехливанова (вж. Пехливанова 2014: 57).

⁵ Вж. повече за дискурс анализа у Е. Тарашева (Тарашева 2014).

Практическо приложение на труда

Теоретическите концепции, изследванията и анализите, присъстващи в дисертационния труд могат да намерят практическо приложение при обучението по медиалингвистика, социо- и психолингвистика, медийни комуникации и други специалности в областта на публичното общуване.

Изследването предлага изследователски процедури както за определяне степента на асимилиране на чуждите думи в езика приемник, така и метод за разграничаване на явленията *превключване на кода*, *смесване на кода* и *лексикално заемане*. Предложен е и подход за установяване наличие на билингвизъм и/или диглосия в дадена социална общност.

Разглеждат се функциите, които превключването на кода изпълнява в онлайн пространството.

Структура на дисертационния труд

Дисертационният труд е структуриран в *увод, три глави и заключение*.

Първата глава задава рамката на изследването – средата, в която се наблюдават чуждите думи и изрази. Онлайн пространството е понятие, което е широкообхватно и включва в себе си дигитална информация от всякакъв тип, предавана чрез персоналните компютри и мобилните устройства. Това налага стесняване на периметъра на изследването и фокусиране главно върху езика на социалните мрежи като съществена и все по-актуална част от платформата на социалните медии.

За разлика от традиционните медии, социалните медии се характеризират с интерактивност и потенциално по-голяма степен на “симетричност” (Ломбърг 2011: 65). Те дават възможност на своята аудитория да участва активно в обмена на информация чрез изграждане на собствен стил, генериране на съдържание и публикуването му, изказване на мнения и коментиране, както и чрез предоставяне на възможността за разпространение и обмяна на информацията (социални медии и социални мрежи), или както още обобщава кратко и ясно Т. Монова “Активният реципиент едновременно е потребител и създател на информация” (Монова 2012: 344). В този смисъл, изключителна популярност придоби терминът “*user generated content*” или *UGC*, който деноминира “съдържание генерирано от самите потребители”, което непрекъснато “бива споделяно и еволюира” (Wellcome 2012: 8).

Онлайн пространството също така “за пръв път предлага на медиите хипертекстуалност, което означава голяма степен свобода на избор за аудиторията”, като в същото време разполага със способността “да превръща ‘безмълвните маси’ в активно гражданско общество” (Дерменджиева 2012: 447). С други думи мрежата предоставя възможност за динамично, активно и в същото време избирателно следене на информацията според личните интереси и мотиви, в същото време и създаването и разпространението на такава. “На традиционния модел на еднопосочно предаване на информацията – от журналисти към аудитория се противопоставя моделът на сътрудничеството, на взаимното участие и споделяне: аудиторията е и производител на медийно съдържание, тя е активен участник в процеса на комуникация” (Павлова 2012: 55). Именно възможността всеки гражданин да бъде журналист, както и всяко

лично преживяване, изказване или наблюдение да се превърне в новина, са част от основните характеристики на социалните медии в наши дни.

Агенцията Wellcome, посветила своето изследване на социалните медии, синтезирано изброява пет основни опорни точки за тяхното съществуване: 1. *Съдействие* – потребителите биват подтиквани и окуражавани да споделят своето мнение, като по този начин се преодоляват границите между медии и аудитория; 2. *Достъпност* – всеки има достъп до тях и би могъл да се включи и да участва безпрепятствено; 3. *Събеседване* – докато традиционните медии имат склонност да “разказват” или да предават някакво съобщение, социалните медии се основават на диалогичността, което от своя страна изисква и внимателно слушане; 4. *Създаване на общности* – социалните медии дават възможност за бързо оформяне на общности по интереси; 5. *Взаимосвързаност* – социалните мрежи позволяват изграждането на връзки с други сайтове, източници и други потребители. Авторите на изследването заключават: “Информацията е колективна, споделена и обогатявана от потребителите. В този смисъл, социалните медии са в допълнение към традиционните медии. Но мрежата също така е място, където информацията е непрекъснато повтаряна и репликирана посредством множеството операции “копи-пейст” и чрез различните платформи на изразяване. Но също така социалните медии могат да бъдат източник на слухове, фалшификация и дезинформация” (Wellcome 2012: 8-9).

Независимо от значителния брой противоречия, изграждащи и характеризиращи тези медии, те стоят в основата на всеобхватното и необозримо разнообразие, което ги изгражда и им е присъщо. Интерактивността, многопосочността, симетричността, непрекъснатото разрастване и усъвършенстване на социалните медии, същевременно възможността всеки обикновен гражданин да изказва мислите си по свой собствен, уникален начин и да бъде активен участник в медийното пространство, ни дават основание да предположим и какво огромно езиково разнообразие ни предлагат те. Интересът ни към езика и дискурса се обуславя именно от динамичната и колоритна среда на социалните медии, тъй като те рисуват картини и създават тенденции безпрецедентни за българския език, а чуждите думи и изрази, в случая, са една от четките на художника.

Тъй като главният фокус на работата са социалните мрежи, представляващи една от основните форми на социалните медии, в първа глава са разгледани и три теории, характерни за социалните мрежи като цяло и съответно приложими и за онлайн социалните мрежи. Тези три теории – теорията за “шестте стъпки на

свързаност”, теорията за силните и слаби връзки и теорията за хомофилията – дават добра представа както за характера на връзките в социалните мрежи, така и за начина, по който те се изграждат, поддържат и разпадат. В съвременното ни тези процеси се улесняват и ускоряват благодарение на новите технологии. Ако за света ни днес все по-често използваме метафората “глобално село”, за онлайн пространството съвсем подходяща би била производната метафора “виртуално глобално село”. Тъй като броят на “жителите” на виртуалното село непрекъснато нараства, за да общуваме с нашите “съселяни”, е необходимо да притежаваме и необходимото средство за това.

Според едно от последните и най-мощни изследвания до момента, проведено от екипа учени на социалната мрежа *Фейсбук* през 2011 г., потребителите биха могли да се свържат с всеки друг потребител чрез средно 4 или 5 посредници, т.е. когато общуваме във *Фейсбук*, ние теоретично отправяме своите съобщения към една многоезична и мултикултурна общност, и от друга страна, непрекъснато получаваме съобщения и информация от същата тази многоезична общност, а това неминуемо дава отражение върху използвания език.

Екипът на *Фейсбук* привежда доказателства от значително по-голям мащаб и за една от основните черти на социалните мрежи – те са едновременно *глобални* и *локални*. Можем да предположим, че дуалистичната природа на социалните мрежи ще се отрази и на езиковата ситуация. От една страна, интернет служи като глобална комуникационна технология и опосредства създаване на контакти и поддържане на връзки на световно ниво, от друга страна, К. Хамптън и Б. Уелман (2000), както и екипът на *Фейсбук* наблюдават по-голяма активност между хора, които живеят (работят) в близост един до друг и изразена хомофилия по националност и физическа близост. Използването на местния език в социалните мрежи би могло да се разглежда едновременно като причина и следствие: като причина за поддържане на дадена локална общност и като следствие на желанието и стремежа на членовете на общността да запазят своите т.нар. силни връзки с близки, роднини и приятели посредством родния език. Т.е. в тази ситуация на *глокализация* бихме могли да очакваме тенденция към паралелно развитие и коекзистенция на глобално и локално средство за общуване в по-голяма степен, отколкото пълно превземане и доминация от страна на глобалния над локалния език, от което много учени, потребители и въобще граждани на дадена нация се опасяват.

Теорията за хомофилията пък, от своя страна, допринася за изясняването на една основна психосоциална постановка, а именно склонността на индивидите да се

свързват със себеподобни по различни критерии и тя стои в основата и на онлайн социалните мрежи. Въпреки че като най-съществени източници на хомофилия се разглеждат националността и географската близост, изследователският екип на *Фейсбук* констатира и силна хомофилия по възраст и брой на приятели, т.е. в тези случаи не е задължително нашите приятели и близки да са основно и единствено наши сънародници или от физически близкото ни обкръжение. Същевременно става ясно от наблюденията на М. Макферсън и екипа му (Макферсън, Смит-Ловин и Кук 2001), че новите технологии позволяват създаването на връзки от други измерения или както още пишат К. Хамптън и Б. Уелман в своята статия: “Близостта е лимитиран фактор при създаването на приятелства. Хората са много по-склонни да се свързват с други хора, които са повече като тях от гледна точка на лайфстайл, етап от жизнения цикъл, вярвания и участие в общи дейности, отколкото с това, което лесно можем да открием чрез физическата близост” (Хамптън и Уелман 2000: 202) и малко по-нататък, че “с хода на времето, местните пространствени модели (на връзки – бел.а.) стават все по-маловажни за формирането на приятелствата” (Хамптън и Уелман 2000: 203).

Именно изхождайки от характера на онлайн социалните мрежи и факта, че изобилстват от писмен материал, ги прави особено плодотворна почва за “теренни” изследвания на актуалната езикова ситуация.

Втората глава от дисертационния труд е посветена на явленията *превключване* и *смесване на кода*, като добили безпрецедентна популярност и разпространение в писмената реч на българите в пространството на социалните медии. Вземайки предвид широкия обхват на тези явления, се налага на първо място изясняване на терминологията. Направен е обзор на основните термини, свързани с чуждите думи, и се въвеждат понятията *превключване* и *смесване на кода*. Разграничават се *чуждици* от *заемки*, *смесване на кода* от *превключване на кода* и *превключване на кода* от *лексикално заемане* (когато става въпрос за една единствена превключена лексема). Една такава диференциация представлява добра основа и за други изследвания, тъй като е свързана с последващото изясняване на социо- и психолингвистичните функции, които чуждите думи и изрази изпълняват в българския език.

Внимание се обръща на разграничаването на *смесването* от *превключването на кода*, първо, от структурна гледна точка, за да се диференцират и изяснят двете явления. В структурно отношение голяма част от изследователите прави разлика между *превключване на кода* и *смесване на кода* в зависимост от това на какво ниво се

случва това превключване. Л. Вей отбелязва, че ако промяната на кода се наблюдава на ниво просто изречение (clause level) или по-високо от това на простото изречение, става въпрос за *превключване на кода*. Ако се наблюдава на ниво по-ниско от това на простото изречение, може да се говори за *смесване на кода* (Вей 1998: 156-176).

Отчитайки социалните фактори, структурният подход на П. Мюйскен (2000) обаче заема основно място в социолингвистичните среди при изследване на превключването на кода и е предпочетен и от автора на дисертацията. П. Мюйскен използва *смесване на кода* като по-общ термин, за да обозначи “всички случаи, в които лексеми и граматически признаци от два езика, се появяват в едно изречение”, а понятието *превключване на кода* запазва за “последователното използване на няколко езика в една реплика” (Мюйскен 2000: 1). Той разграничава три модела смесване на кода: *вмъкване* (insertion), *редуване* (alternation) и *лексикално уподобяване* (congruent lexicalization), като от значение за настоящия труд са първите два.

Вмъкването предполага наличието на език-приемник, в който се въвеждат подходящо конфигурирани лексикални единици от друг език. Идеята на П. Мюйскен за този модел на превключване е повлияна от модела за Матричната езикова рамка (MER), предложен от К. Майърс-Скотън през 1993 г. Според тази теория превключването на кода се наблюдава между матричния език (matrix language) и внедрения език (embedded language). Матричният език е обикновено родният език на говорещия и той определя граматичната структура на дадено изказване. Матричният език е източникът на повечето морфема в изказването (Майърс-Скотън 1993). При смесването на кода се наблюдава асиметричност между двата езика – матричният предоставя основата, а внедреният – вмъкнатите елементи. Примерът за превключване на кода от типа *вмъкване*, който П. Мюйскен дава, има за основа испанския език, в който са вмъкнати елементи от английски:

(1) *Yo anduave in a state of shock por dos dias. (I walked in a state of shock for two days)*⁶ (Мюйскен 2000: 5).

В този пример изразът *por dos dias* е свързан с глагола *anduave* и ограждат английския израз *in a state of shock*. При смесването на кода обикновено вмъкнатият елемент е една единствена лексема (съществително или прилагателно), но както става

⁶ Бях в шок в продължение на два дни.

ясно от примера по-горе, това може да бъде и предложна фраза от английския (prepositional phrase) и по това *вмъкването* прилича на лексикалното заемане, което се ограничава до вмъкването на една единствена лексикална единица (Мюйскен 2000: 5). В този смисъл обаче, П. Мюйскен заявява, че могат да се наблюдават значителни разлики по отношение на елементите, които се вмъкват в различните езици – в някои езици това могат да бъдат основно съществителни имена, в други обстоятелствени фрази или определителен член плюс съществително⁷ (Мюйскен 2000: 5). Или с други думи, при превключването на кода от типа *вмъкване* “това, което се вмъква, са лексеми или съставни части” (constituent), като според автора структурният анализ понякога е затруднен и невинаги може да бъде съвсем точен, но все пак П. Мюйскен е категоричен, че превключените именни фрази (noun phrases) представляват превключване на кода от типа *вмъкване* (Мюйскен 2000: 62).

В българския синтаксис като най-подходяща аналогия за смесване на кода бихме могли да приведем вмъкването на единични лексеми (съществителни имена, глаголи, прилагателни и пр.), вмъкването на именни фрази (съществително + съществително, прилагателно + съществително, квантификатор + съществително, съществително + притежателно местоимение, съществително + наречие, детерминатор + съществително) и вмъкване на предложни конструкции. Пример от социалните мрежи:

(2) *Ново отброяване, усещане за **fresh start**, новогодишни обещания, вричания, списъци, равносметки, откровения... Всичко това много ми харесва :-)*⁸.

Според П. Мюйскен терминът *превключване на кода* е „по-малко неутрален в два аспекта: от една страна, като термин той предполага редуване (което се противопоставя на вмъкването), от друга страна, дистанцира силно смесването на кода от феномените на заемането и интерференцията. Наблюдава се реално превключване от един език на друг както на граматично, така и на лексикално ниво” (Мюйскен 2000: 4).

При модела на *редуването* (алтернацията) двата езика се използват

⁷ В английския език *determiner + noun*. В английската граматика *детерминантът* (*determiner*) е дума, която стои пред съществителното име (*a, the, my, your, some, any*) и определя за какво се отнася думата.

⁸ Ново отброяване, усещане за ново начало, новогодишни обещания, вричания, списъци, равносметки, откровения... Всичко това много ми харесва.

последователно, като всеки се придържа към собствената си структура. Двата езика са в относително самостоятелна позиция един спрямо друг (Мюйскен 2000: 7). Не се наблюдава вмъкване на чужд материал в матричния език. Моделът за алтернацията на П. Мюйскен следва идеите на Ш. Поплак за ограничаващите граматически условия при превключването от един код на друг от гледна точка на съвместимостта на езиците в точките на превключване (Поплак 1980). При редуването всяка част от изречението запазва специфичните за даден език морфология и синтаксис, без конкретен език да предоставя цялостната езикова рамка на изказването, например:

(3) *Les femmes et le vin, ne comprends pas.* (френски/руски).

‘Women and wine, I don't understand.’⁹ (Мюйскен 2000: 5).

Един от основните критерии според П. Мюйскен за разграничаване между вмъкването и редуването би могъл да бъде дължината и сложността на превключените елементи. Колкото повече думи се съдържат в един превключен фрагмент, толкова по-вероятно е да става въпрос за редуване. Аналогична е ситуацията и със структурата на превключените елементи – колкото по-комплексна е тя, толкова по-голяма е вероятността да имаме редуване (Мюйскен 2000: 97). В следния пример превключеният фрагмент на френски е цяло изречение и няма как да се смята за вмъкване:

(4) *Ze gaan dat arrangeren van binnen voor appartementen te doen **parce que c'est comment dirais-je c'est pas antique c'est classé***¹⁰. (Мюйскен 2000: 97).

Докато някои автори (Вей 1998) запазват термина *превключване на кода* за преминаването от един код на друг на ниво просто изречение или на ниво по-високо от това на простото изречение, а термина *смесване на кода* за превключването на ниво по-ниско от простото изречение, П. Мюйскен не се задоволява с тази дефиниция, тъй като според него разграничаването не съвпада напълно с това, което той наблюдава. Според автора редуване може да се наблюдава и на ниво по-ниско от простото изречение

⁹ Жени и вино, не разбирам.

¹⁰ Те ще го поставят в апартамента, защото, как да кажа, това не е антика, а доста изискано.

(within the clause), например при т.нар. дискурсивни маркери¹¹, наречия и междуметия, “тъй като граматиката на изречението и граматиката на дискурса могат да бъдат относително автономни една спрямо друга” (Мюйскен 2000: 97). Ето един от примерите за превключване на кода между холандски и френски, в който е превключена само една дума *alors*, която обаче е наречие и е относително самостоятелна. В този случай тази макар и единствена превключена дума се разглежда от автора като редуване:

(5) *Alors, dat... ik zou het niet voor de tweede keer willen doen, hoor. (Well, that... I wouldn't want to do it a second time, really)*¹²(Мюйскен 2000: 99).

Когато превключени елементи от единия език са предшествани и последвани от елементи от другия език, обикновено става въпрос за вмъкване. Но П. Мюйскен привежда примери със структурата А ... Б ... А, в които вмъкнатият елемент “Б” не е структурно свързан с другите елементи и тези примери той приема за редуване или превключване на кода, например:

(6) *Bij mijn broer y a un ascenseur en alles. (At my brother's place,there is an elevator/and everything)*¹³. (Мюйскен 2000: 97).

В този пример на превключване на кода между холандски и френски език, двата елемента, ограждащи френския израз, не са структурно свързани според автора и това му дава основание да ги определи като редуване, въпреки че наподобяват структурата на вмъкването (Мюйскен 2000: 97).

Необходимо е да отдадем заслуженото на П. Мюйскен за разграничаване на явленията *превключване* и *смесване на кода* от теоретична и структурна гледна точка. Но докато за него смесване на кода представлява по-общото понятие, в съвременните лингвистични и социолингвистични среди превключване на кода е по-предпочитаното (Вуковска 2012, Кебейа 2013, Стел и Якпо 2015, Уордхоф 2006) в ролята му на “родово

¹¹ Discourse markers (англ.): Думи или фрази, които имат свързваща функция в речта. Те са типични в по-голяма степен за нивото на дискурса, отколкото за нивото на изреченията, затова могат да бъдат относително самостоятелни. В английския език това са думи като *oh, well, now, then, you know, I mean, so* и др.

¹² В такъв случай/Е, тогава... всъщност не бих искал да правя това втори път.

¹³ Там където живее брат ми има асансьор и всичко.

понятие, което прехвърля границите, създавани понякога при противопоставянето на превключването и смесването на кода, като в същото време взема предвид всички дадени за тях дефиниции – граматически и дискурсивни. Това също предполага, че в понятието *превключване на кода* условно се включват и комуникативните и структурните дефиниции за ‘код’” (Стел и Якпо 2015: 2). Поради посочените причини терминът *превключване на кода* е предпочетен и от автора на труда.

Второ, явленията *превключване и смесване на кода* са разграничени и от социолингвистична гледна точка. Това се прави, за да се изясни статуквото на езиците в контакт – как те се отнасят един спрямо друг от структурна и макросоциолингвистична гледна точка – дали се наблюдава симетричност между двата езика (обикновено при *превключването на кода*), или единият език се ползва със статута на матричен език или език приемник, в който се вмъкват чужди елементи (*смесване на кода*).

Особено подробно са разгледани *превключването на кода и лексикалното заемане*. Тяхното разграничаване невинаги е достатъчно показателно, ако се приложи единствено структурният подход. Това налага интердисциплинарно изследване на явленията. Функционалният подход предоставя възможност за по-обхватно представяне на превключването на кода и лексикалното заемане, тъй като обединява в себе си структурната, социолингвистичната и психолингвистичната перспектива към тези явления. Този подход търси средствата за разграничаването на двете явления на базата на техния диахронен и синхронен характер. При изследването на чуждите елементи, използвани от българските потребители в онлайн пространството, тази диференциация придобива смисъл за определяне на макро- и микросоциолингвистичните фактори, повлияващи българската реч. Във връзка с това, за да се определи дали една чужда дума, използвана от българските потребители, представлява превключване на кода или лексикално заемане, е направен експеримент за установяване степента на асимилираност на някои думи от английски произход, използвани в спонтанната писмена реч на социалните мрежи и форуми, чийто роден език е българският.

Проведената анкета и анализът на резултатите представят нагледни данни за степента на прозрачност на специално подбрани пет лексикални единици и една аббревиатура за всеки участник в изследването и предоставят информация за тяхното разпространение и за степента на конвенционалност на значението им сред дадената общност.

Така проведеното проучване и получените резултати от него дават основания много от чуждите думи, словосъчетания и изрази, които се срещат в спонтанната писмена реч на социалните мрежи и форуми, да се разглеждат като непознати или с неясна семантика за голяма част от обществото. Дори по-разпространени думи от английския език като *рифрешна* или *enjoу* за голяма част от изследваните лица са неясни или се бъркат с други думи. Това само по себе си дава основание да се приеме за превключване на кода в социалните мрежи и форуми дори и една единствена лексема от чужд произход, ако са налице следните характеристики или комбинация на някои от тях:

- семантична непрозрачност;
- слабо разпространение;
- морфологична неадаптираност;
- отсъствие от речниците за новите думи.

Във втора глава също така се разглеждат общо и причините, които биха могли да стоят в основата на превключването на кода. То може да бъде израз както на макро- и на микросоциолингвистични влияния, така и да се дължи на психолингвистични фактори.

Като стоящ в основата на макросоциолингвистичните фактори приемам т. нар. от Ш. Поплак “социален императив” (Поплак 1988: 97-98). Когато макролингвистични императиви стоят в основата на преминаването от един код на друг, на единият език се гледа като на по-престижен, по-модерен или с по-висок статут и в подобни обстоятелства обикновено става въпрос за състояние на *диглосия* и Ш. Поплак определя превключването на кода като “социален императив” именно в контекста на диглосията. Подобно е виждането и на М. Виденов в труда му “Диглосията” от 2005 г.

В хода на историята винаги са се наблюдавали езици, ползващи се с по-висок престиж от други. Те са предпочитани за изучаване и е много вероятно да започнат да изпълняват и ролята на лингва франка в определени среди. Това обаче, което прави езиковата ситуация специфична в нашето съвремие, е бурният прогрес във всички области на обществения живот. Т. Янсон обяснява засиленото изучаване на чужди езици през последните сто години с факта, че с процеса на индустриализация все повече хора осъзнават важноста на училищното образование и международните контакти. И докато през миналия век като полезни в международен аспект се изучават различни езици, в момента чуждият език почти винаги е английският (Янсон 2002: 215).

Същевременно през XX век нуждата от общ международен език назрява постепенно. Като такива се конкурират няколко езика на значими националности, но още от самото начало на века английският има сериозна преднина. В тази глава са споменати основните икономически причини, а именно водещата позиция на САЩ след 1945 г. в областта на промишлеността, технологиите и науката, а на Великобритания в образованието. Те, смятам, че освен популярен, правят английския език и най-актуален.

За изясняване на микросоциolingвистичните фактори основно място заема теорията на П. Бурдийо (1977). Тя е насочена към интегрирането на микролингвистичните променливи и макролингвистичните социални фактори. Базисни понятия в тази теория са *хабитус* и *символен капитал*. Хабитусът се отнася до натрупания от индивида практически опит, до неговите предиспозиции и социално установени нагласи, до конкретния начин, по който той се държи и действа. Хабитусът се формира още в детството и създава структурирани и трайни предиспозиции, отразяващи социалния контекст, в който са формирани. Понятието *символен капитал* в социологията се свързва с крайния резултат от натрупания индивидуален опит, свързан с лингвистичните знания и умения.

В своите изследвания П. Бурдийо допуска, че съществува важна връзка между действията и интересите, които човек съзнателно или не преследва. На базата на това той наблюдава и силна корелация между репликите на комуниканта и дадения контекст, или това, което той самият определя като *лингвистични пазари*, където се “предлагат” репликите (Бурдийо 1977: 651). Според П. Бурдийо изборът на код се определя от оценката, която комуникантът прави на ситуацията и собственото му предвиждане за това как дадени реплики ще бъдат възприети. С други думи казано, всички реплики са предварително обмислени: “Това, което се изрича, представлява компромис между това, което бихме искали да кажем, и това, което ни е позволено да кажем” (Бурдийо 1977: 663). И в този смисъл превключването на кода изпълнява определени функции за дадената социална общност. Те са разгледани по-подробно в трета глава и предоставят по-задоволително обяснение защо билингвите говорят по този начин.

От психolingвистична гледна точка пък лингвистичните представи за двата езика при билингви не съществуват самостоятелно и независимо едни от други, а са взаимосвързани и са в процес на непрекъснато взаимодействие (Кутстра 2015). Това обяснява и факта защо билингвите често прибегват до превключване на кода вместо да

се придържат към елементи и структури само от единия език. В този смисъл Дж. Кутстра заявява, че “вероятно едно от най-съществените открия, свързани с формирането на дадена реплика, е фактът, че езиците никога не могат да бъдат напълно “изключени” и това води до паралелно активиране (или още коактивиране) на лингвистични представи от двата езика” (Кутстра 2015: 41). Основни фактори според Дж. Кутстра, които повлияват превключването на кода са тези на дискурсната ситуация и семантичните сходства между езиците. Неговите твърдения съвпадат и с тествани по-рано хипотези, че преминаването от един код на друг се среща и в едноезични ситуации, но се наблюдава значително по-често в билингвални ситуации (Дийкстра и Ван Хьовен 2002, Кристофълс, Фърк и Шилер 2007). Билингвалните ситуации са в голяма степен характерни и за онлайн пространството.

Превключването на кода се влияе и от самите участници в общуването. Когато става въпрос за диалог между участници в общуването, владеещи повече от един език, превключването на кода от един от тях води до повишаване на вероятността това да предизвика превключване и от страна на другия комуникант (Кутстра 2015: 44). Влиянието на социоинтерактивните процеси върху превключването на кода Дж. Кутстра определя като *интерактивно приспособяване в диалог* (Кутстра 2012) и представлява често срещано явление в социалните мрежи.

В **трета глава** се прави анализ на превключването и смесването на кода в социалните мрежи. Засиленото включване на чужди думи и цели изрази в речта на българина е показател за различни фактори, повлияващи преминаването от един код на друг. Фактът обаче, че комуникантите, чийто роден език е българският, предпочитат да превключват кода главно на английски, налага по-задълбочено изучаване на причините за това. Икономическите причини несъмнено повлияват избора на език, но с непрестанно напредващите процеси на глобализация, все повече индивиди, общности и цели нации осъзнават нуждата от общо средство за комуникация или т.нар. *лингва франка*.

Като *лингва франка* би могъл да се определи език, който се използва за осъществяване на комуникация между хора, които нямат общ първи език, и нерядко се явява като трети език, различен от първите езици на двамата говорещи. Тя може да бъде разграничена от контактните езици по включването на лексика, която в лингвата франка би могла да се проследи до един основен езиков източник. За разлика от *пиджина*, който е опростен вариант на езиците на двете страни, вземащи участие в

езиковия контакт (с изключително редуцирана лексика и непълни или липсващи граматически правила), при *лингвата франка* случаят не е такъв. *Пиджинът* може да се развие и да се превърне в *креолски език*. Ако *креолският език* от своя страна добие популярност и започне да се използва като средство за общуване на хора, които нямат общ първи език, би могъл да се превърне в *лингва франка*.

На глобално ниво английският е първият език в историята на човечеството, който функционира като международно средство за общуване. По данни на Етнолог английският език заема второ място в света по брой на говорещи го като E1 или E2 след китайския. Макар че последният води по брой говорещи го като E1 или E2 и също е изпълнявал ролята на лингва франка, това, което го отличава от английския като лингва франка (АЛФ), е, че той се използва основно в границите на Китай, докато английският се определя като “глобален”, “световен”, “международен” език за общуване от редица автори (Гупта 1999, Маир 2003, Дженкинс 2000 и др.).

Като цяло фактът, че даден език е роден за хората в няколко държави, не му осигурява статута на глобален. “За да получи такъв статут, този език трябва да бъде възприет и в други страни. Те трябва да решат да му отредят специално място в своите общности, дори в случаите, когато броят на хората, за които е роден, е много малък” (Кристъл 2003: 4).

Д. Кристъл извежда два основни начина, по които един език може да получи такова специално място в дадена държава. Първият е той да стане официален, т.е. да бъде използван в правителствения и образователния сектор, от законодателната система и от медиите. Вторият начин даден език да играе специална роля в една държава, без при това да е официален, е, като се превърне в приоритетен при изучаването на втори език. В тези случаи той е предпочитаният чужд език, който децата изучават в училище. Той е предпочитан и от възрастните, които по различни причини са пропуснали да го научат или са го овладяли недостатъчно добре в по-ранните си години. От тази гледна точка според изследванията на Д. Кристъл “английският е най-разпространеният към дадения момент (2003 г. – бел.а.) – преподава се в над 100 държави като чужд език – Китай, Русия, Германия, Испания, Египет и Бразилия. В тези държави той се явява най-често преподаваният чужд език, като в това отношение измества другите западни езици” (Кристъл 2003: 5).

В Европа и в България английският език също е предпочитан за изучаване от мнозинството като чужд език. През 2009/10 учебна година средно 73% от всички ученици от ЕС в началното образование са изучавали английски. В прогимназиалния

курс и общото средно образование процентът е повече от 90% (Евростат и Евридайс 2012: 11). В България процентите на изучаващите английски са съответно: в началното образование – над 70% (Евростат и Евридайс 2012: 60), в прогимназиалния курс и общото средно образование – приблизително 83% (Евростат и Евридайс 2012: 76), като тенденцията от 2004/05 до 2009/10 е към непрекъснато увеличаване на този процент (Евростат и Евридайс 2012: 80-81).

Въпреки че се наблюдава и тенденция за насърчаване изучаването и на други чужди езици, предпочитан в най-голяма степен си остава английският. Тези факти могат да се приемат като показателни за ролята на английския като лингва франка и на местно ниво. А това, от своя страна, оправдава и неговото силно присъствие като едно от основните средства за общуване на българските потребители в социалните медии. Това обяснява и множеството случаи на цялостно преминаване от български към английски език, без това да е абсолютно наложително.

Още един съществен фактор за бързото разпространение на английския език е прогресът на новите технологии. Според някои от изследователите на феномена АЛФ нямаше да се наблюдава на глобално ниво, ако не бяха новите технологии и онлайн медиите (Хокансън н.д.: 2). Английският е все още най-предпочитаният език за генериране на съдържание (W3Techs). Той заема също и първо място по брой на потребители в интернет (Internet World Stats 2015).

АЛФ обаче напуска не само пределите на страните, в които той е роден език, но отива и отвъд нормативността, присъща на книжовния английски език. За разлика от книжовния английски, АЛФ се характеризира с хибридность, вариативност, хетерогенност, уговаряне на формата и притежава утилитарен характер – използва се с цел предаване на съобщението и изясняване на смисъла (Фърт 2009). Като такъв той представлява амалгама от волни и неволни грешки, съзнателни изопачавания и игра на думи обикновено с цел по-висока експресия. В подкрепа на тази идеосинкретичност на АЛФ е и отношението на комуникантите в интернет – грешките рядко се коментират и дори се смятат за отклонение от темата.

Във втората част на тази глава са разгледани и явленията *диглосия* и *билингвизъм* в социалната мрежа *Фейсбук* и по-конкретно се наблюдават комуникативните актове в една общност от приятели на потребител на средна възраст, с висше образование, владеещ един чужд език – английски. “Диглосията е езикова ситуация, в която за комуникацията на определени общности функционират разнопоставени като високи и ниски по престиж формации без оглед на техния генезис

(структурни форми на съществуване на един и същ език или на различни езици)” (Виденев 2005: 61). “Билингвизмът е езикова ситуация, в която за членовете на отделни групи (най-често етнически общности) е наложително да общуват на повече от един език” (Виденев 2005: 71).

Направените изследвания доказват наличието на ситуация с диглосия и билингвизъм (+Д, +Б) в дадената общност за двойката езици български-английски, като английският в случая е езикът с по-висок престиж.

В третата част на трета глава е използван структурния подход за разграничаване на случаите на *превключване на кода* (редуване) и *смесване на кода* (вмъкване), което от своя страна служи за извеждане на заключения, свързани със социолингвистичната и психолингвистичната интерпретация на съответните използваните модели.

Резултатите от количественият анализ на извадката от текстове, ексцерпирани от социалните мрежи и форуми, демонстрират, че вмъкването е предпочитаният модел на комуникантите за преминаване от един код на друг. Вмъкват се различни части на речта, като българският език предоставя основата. Българският задава структурата на изреченията и правилата, по които различните чужди елементи се вмъкват. Вмъкването на лексеми или съставни части се извършва според ограничаващите граматически условия на българския език. *Вмъкването* не изисква толкова задълбочени познания по чуждия език, както изисква това по-сложното превключване от единия на другия език (както е при *редуването*) (Бърдсонг 2014, Мюйскен 2000). То е предпочитаният начин за преминаване от един код на друг в социалните мрежи и форуми и може да се приеме, че на микроноиво при разговори с близки, приятели и последователи или при анонимни дискусии (каквито са повечето дискусии в онлайн форумите) влияние оказват модните тенденции и високият престиж на английския на световно ниво. Превключващите кода не се съобразяват с хората, които не владеят английски език, а по-скоро допускат, че всеки би трябвало да го владее. Предвид възрастта на наблюдаваните лица би могло да се допусне, че тяхната аудитория е именно по-младото мобилно и дигитално грамотно поколение. Фактът, че почти никой не дискутира и не прави забележки за вмъкнатите английски думи, е показателен, че това поведение се приема за нормално и че това е приет начин на изказ в средата на социалните мрежи.

Фактът, че до редуване българските потребители прибегват по-рядко, а когато го правят съотношението на количеството български текст спрямо количеството на английския текст е силно в полза на българския език, е показателен, че като цяло за

българските потребители познанията по двата езика не са балансирани. Дори в случаите на индивидуален билингвизъм и балансирано владение на двата езика от отделни индивиди, в повечето случаи те се съобразяват с E1 на своята аудитория и превключените думи и изрази в дадена реплика са количествено по-малко от тези на български език. В този смисъл вмъкването и редуването са резултат както от модните тенденции, престижа на английския език и средата на социалните мрежи, която придава статут на английския като лингва франка, така и от индивидуалния билингвизъм.

В последната част на трета глава се разглеждат социо- и психолингвистичните функции на превключването на кода. Те са от значение за изясняване на социалните *мотиви*, стоящи в основата на преминаването от един код на друг, както и за вникване в *целите*, заложи в дадено индивидуално изказване, отправено в Мрежата.

За да се изследват функциите на превключването на кода, е направен анализ на онлайн текстове в диалогична перспектива, а за някои от тях се прилагат и *секвентният анализ* на П. Ауър (Ауър 1995) и *моделът за говорна акомодация*, известен още като *теория за комуникативното приспособяване* на Х. Джайлс и Н. Купланд (1991), според който една от основните характеристики на междуличностната комуникация е *адаптирането на всеки комуникант към речта на другия/другите*. В извадката от текстове се наблюдават осем такива функции.

1. Функция *конвергентно поведение и стремеж към солидарност*

Тя може да се изразява в публикуване на постове на английски език в ролята му на лингва франка от българските потребители (цялостно превключване на кода). Също така в отправяне на дадено съобщение едновременно на български и английски, а понякога и на трети език. Солидарност може да се наблюдава и в постове на публични или недотам популярни личности, отправени на английски език, и които много често се коментират на английски от българските потребители в знак на уважение към задания от автора на поста език. В знак на солидарност може да се наблюдава и частично или цялостно превключване на кода или това, което Дж. Кутстра (2012) определя като *прайминг ефект* и *интерактивно приспособяване в диалог* – превключването на кода от страна на даден участник в общуването предизвиква в отговор преминаването от един код към друг и у събеседника. Обикновено се повтарят или се перифразират лексеми или синтактични конструкции.

2. Функция *дивергентно поведение, дистанциране и неодобрение*

Превключването на кода в социалните мрежи може да изразява неодобрение или да представлява заявка за лична позиция и заявяване на идентичност. Превключването на кода с цел дистанциране, неприемане или неодобрение е значително по-рядко срещано поведение в социалните мрежи.

3. Функция *експресивност и колоритност*

Превключването на кода, без то да е абсолютно наложително, привлича вниманието както с промяната на формата, така и със своя експресивен заряд. Множество публични личности (включително политически фигури и журналисти) и онлайн общности в социалната мрежа *Фейсбук* прибегват до превключване на кода от български на английски, за да повишат експресията на своите изказвания. Нерядко се срещат примери на превключване на кода съчетано с включване на думи от турски произход, конотиращи разговорност. Те са с висок конотативен заряд, дължащ се на комбинирането на английски думи с други разговорни маркери, жаргонизми, просторечни думи и изрази и/или турцизми. Използването на различни стилистични фигури и тропи се явява също основен продуктивен модел за реализиране на експресивност чрез превключване на кода и допринася още повече за изразителността и колорита на писмената разговорна реч на комуникантите в социалните мрежи.

4. Функция *модерност*, *езикова мода*, *реализирана чрез превключването на кода*

Друга цел на превключването на кода е следването на езиковата мода. Самият английски език непрекъснато произвежда нови думи, свързани не само с новите технологии, но и с културните, социални и политически промени, които бързо добиват популярност и в България поради своето ново, нетрадиционно и модерно звучене. Средата на социалните мрежи е в основата на навлизането и разпространението на множество чужди думи и изрази, като голяма част от тях разполагат със съответни български названия, но се предпочитат от потребителите като по-актуално звучащи и насочващи към конкретна реалия. Например в израза *ще го шерна*, думата *шервам* (от англ. to share – споделям) насочва експлицитно към битието на социалните мрежи. Думи и изрази, попадащи в тази категория, са: *лайк*, *лайквам*, *хейт*, *хейтя*, *хейтър*, *туит*, *туитвам*, *фейса*, *фейсбукар*, *трол*, *троля*, *френд листа*, *хаштаг*, *таг*, *тагвам*, *пост*, *постинг*, *поствам*, *статус*, *гугълвам*, *емоджи*, *меме/мийм*, *селфи*, *селфи стик*, *фийд* и др. В социалните мрежи и форуми тези думи и словосъчетания често могат да се срещнат изписани и на латиница.

5. Функция *изграждане на имидж*

Когато публична личност в социалните мрежи систематично прибегва до похвата за съчетаване на различни стилистични средства (в това число от чужди езици) за постигане на експресивност в разговорния стил, бихме могли да говорим за идеосинкретичност, заявяване на позиция и изграждане на идентичност чрез езиковите средства или това, което Р. льо Паж и А. Табуре-Келър определят с понятието *актове на идентичност* (Льо Паж и Табуре-Келър 1985: 181).

6. *Превключването на кода като функционален инструмент в професионалното общуване*

Превключването на кода изпълнява работна функция и обслужва професионалните общности, като улеснява общуването при индивидите и им спестява време за търсене на преводни еквиваленти. Англицизми се използват не само за термините, но и за голяма част от общата лексика, напр. *рейсна проблем* (вм. изникна проблем), *да ми ритърне респонса* (вм. да ми върне отговора), *поинтът е* (вм. въпросът е) и т.н. В професионалните среди, в които работният език е различен от родния, се наблюдава паралелното активиране на двата езика, за което Дж. Кутстра говори. Тъй като лингвистичните представи са общи за езиците и единият език не може

да бъде напълно “изключен”, в резултат се наблюдава коактивация на елементи от двата езика (Кутстра 2015: 41). Това, съчетано с актуалността на професиите от технологичната сфера и повсеместността на новите технологии, обяснява и своеобразния микс от английски и български думи и изрази и контаминираната с англицизми обща лексика. Подобни модели на изразяване се разпространяват и подемат и от други потребители на Мрежата.

7. *Функция икономия на време*

Макар и в по-голямата част от случаите комуникацията в социалните мрежи и форуми да е асинхронна (по време на която има забавяне между изпращането и получаването на съобщенията), динамичната реалност, в която живеем, изисква понякога бързи и/или кратки отговори. Фактът също, че писмената реч в тези среди наподобява устната, налага използването на по-икономични и паралингвистични изразни средства, за да се пести време. Такива например са линковете към статии и видео материали, емотиконите, фотосите, акронимите, абривиатурите и т.н.

Нерядко поради желанието да се спести време, се прибегва до включването на чужди думи, изрази и абривиатури. Превключването на кода изисква обикновено и превключване на клавиатурата, което макар и в значителна степен улеснено от съвременните технологии, добавя допълнително време. То обаче би могло да се разглежда като незначително в сравнение с търсенето на подходящ български еквивалент, а и нерядко български точен, кратък и ясен еквивалент не съществува. Подобни случаи, в които адресантът превключва клавиатурата, за да включи чужди думи и изрази, могат да се разглеждат както като проява на някоя от гореспоменатите функции на превключването на кода и заемането, така и като функцията икономия на време, а понякога като комбинация и от двете.

8. *Функция евфемизация и дисфемизация на речта чрез превключване на кода*

Въпреки че социалните мрежи и форуми са място, където потребителите могат относително свободно да изразяват своето мнение, а съдържанието и формата много често са неконвенционални, все пак съществуват редица социални и морални ограничения, свързани със съответната медия и нейната среда. Много често във форумите и общностите неприличните, груби и/или нецензурни изказвания се санкционират – непубликуване или изтриване на коментара във форумите, а в мрежите – отстраняване на даден участник от групата и блокирането му. По тази или по други причини потребителите на социалните мрежи често прибегват до използването на

английски дисфемизми, които при превключване на кода изпълняват евфемистични функции – чрез тях се смекчава грубостта на непристойни думи и изрази.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Социалните мрежи и форуми могат да се разглеждат като сравнително ново явление в ежедневието не само на българските потребители, но и на потребителите от цял свят. Въпреки че българското общество често в своята история е било излагано на чуждоезикови влияния, можем спокойно да заявим, че за първи път се наблюдава своеобразен “бум” на превключването на кода в спонтанната писмена реч на социалните мрежи. Това налага разглеждането на основните социални и психологически мотиви за това превключване, както и функциите, които изпълнява то.

В обобщение на всичко казано бих заявила, че несъмнено съществува някаква част от българското общество, която не одобрява превключването на кода и гледа на вмъкването на чужди думи и изрази като на заплаха за чистотата и интегритета на българския език. Друга част пък заема противоположната позиция – че българският език постепенно губи своя престиж и изучаването му като Е1 ограничава възможностите ни за успех и реализация на по-късен етап в живота. Съществуват и двете крайности, но наблюденията върху социалните мрежи показват, че на превключените чужди думи и изрази би трябвало да се гледа по-скоро като на допълнително средство, засилващо експресивността, нестандартността и колорита на дадено изказване, допринасящо понякога за по-краткото, ясно и точно назоваване на обекти и явления, както и за смекчаване на грубостта на изказа. Средство, което прави езика ни „комуникативно жив и диалогичен“, води до разчупване на псевдоинтелигентното звучене на българския език отпреди Прехода. Цялостното превключване на кода и използването на АЛФ пък приобщават българския потребител към глобалната общност, дават чу самочувствието на гражданин на света, чийто глас може да бъде чул.

Библиография

Ауър 1995. Auer, P. The pragmatics of code-switching: A sequential approach. – In: L. Milroy and P. Muysken (eds.), *One speaker two languages: Cross-disciplinary perspectives on code-switching*, 115-135. New York: Cambridge University Press, 1995.

Баба 1994. Bhabha, H. *The Location of Culture*. London: Routledge, 1994.

Бахтин 1981. Bakhtin, M. *The Dialogic Imagination*. Austin, Texas: University of Texas Press, 1981.

Бондиков 2016. Бондиков, В. *Методи за изследване на комуникацията в интернет*. Изд. Холотера. София, 2016.

Бурдийо 1977. Bourdieu, P. The economics of linguistic exchanges. – In: *Social Science Information*, 16, 645-668. 1977.

Бърдсонг 2014. Birdsong, D. Dominance and Age in Bilingualism. – In: *Applied Linguistics*, vol. 35 (4): 374-392. Oxford University Press, 2014.

Вей 1998. Wei, L. The ‘why’ and ‘how’ questions in the analysis of conversational code switching. – In: *Code switching in conversation: Language, interaction and identity*. London, 1998.

Виденов 2005. Виденов, М. *Диглосията с оглед на българската езикова ситуация*. София, 2005.

Вуковска 2012. Вуковска, М. *Българо-английско превключване на кодове в писмени текстове*. Дисертация. София, 2012.

Гофман 1959. Goffman, E. *Presentation of self in everyday life*. New York: Doubleday, 1959.

Гупта 1999. Gupta, A. Standard Englishes, Contact Varieties and Singapore Englishes. – In: *Teaching and Learning English as a global language: native and non-native perspectives*. Tübingen: Stauffenburg Verlag, 59-7, 1999.

Дерменджиева 2012. Дерменджиева Г. *Онлайн журналистика. Медиите в дигиталния свят*. София, 2012.

Джайлс и Купланд 1991. Giles, H. and Coupland, N. *Language: Contexts and Consequences*. Buckingham: Open University Press, 1991.

Дженкинс 2000. Jenkins, J. *The Phonology of English as an International Language*. Oxford: Oxford University Press, 2000.

Дийкстра и Ван Хьовен 2002. Dijkstra, T. and Van Heuven, W. Modeling bilingual word recognition: Past, present and future. – In: *Bilingualism: Language and Cognition*, 5, 219-224, 2002.

Евростат и Евридайс 2012. Eurostat and Eurydice. *Key Data on Teaching Languages at School in Europe*. Available from: http://eacea.ec.europa.eu/education/eurydice/documents/key_data_series/143EN.pdf

Кебея 2013. Kebeya, H. Inter- and Intra-Sentential Switching: Are they really Comparable? – In: *International Journal of Humanities and Social Science*. Nairobi, 2013.

Коцев 2016. Коцев, Р. *Българският език като функционираща система в интернет комуникацията*. Автореферат. Велико Търново, 2016.

Кристофълс, Фърк и Шилер 2007. Christoffels, I., Firk, C. and Schiller, N. Bilingual language control: An event-related brain potential study. – In: *Brain Research*, 1147, 192–208, 2007.

Кристъл 2003. Crystal, D. *English as a Global Language*. Cambridge University Press, UK, 2003.

Кутстра 2012. Kootstra, G. *Code-switching in Monologue and Dialogue: Activation and Alignment in Bilingual Language Production*. PhD thesis, Behavioral Science Institute, Radboud University Nijmegen, 2012.

Кутстра 2015. Kootstra, G. A psychologic perspective on code-switching: Lexical, structural and socio-interactive processes. – In: G. Still and K. Yakpo (eds.), *Code-switching Between Structural and Sociolinguistic Perspectives*, 39-64. Walter de Gruyter GmbH, 2015.

Ломбърг 2011. Lomborg, S. Social media as communicative genres. - In: *Journal of media and communication research*. MedieKultur, 2011.

Льо Паж и Табуре-Келър 1985. Le Page, R. and Tabouret-Keller, A. *Acts of identity: Creole-based approaches to ethnicity and language*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.

Маир 2003. Mair, C. (Ed). *The Politics of English as a World Language*. Amsterdam, 2003.

Майърс-Скотън 1993. Myers-Scotton, C. *Duelling Languages: Grammatical Structure in Code Switching*. Oxford: Clarendon Press, 1993.

МакАртур 2003. McArthur, T. World English, Euro-English, Nordic English? – In: *English Today* 19:54–58. 2003.

МакФерсън, Смит-Ловин и Кук. 2001. McPherson M., Smith-Lovin, L. and Cook, J. Birds of Feather: Homophily in Social Networks. – In: *Annu. Rev. Sociol.* 27: 415–44. 2001.

Модиано 1999. Modiano, M. International English in the global village. – In: *English Today* 15(2): 22–27. 1999.

Модиано 2003. Modiano, M. Euro-English: A Swedish perspective. – In: *English Today* 19(2): 35–41. 2003.

Монова 2012. Монова, Т. *Новият журнализъм на прехода. Между корпоративния карцер и новите медии*. София, 2012.

Мюйскен 2000. Muysken, P. *Bilingual Speech: A Typology of Code-Mixing*.

Cambridge: Cambridge University Press, 2000.

Павлова 2012. Павлова И. Да споделяш в облаците. Новите медии и журналистиката. Издателство “Фабер”, 2012.

Пехливанова 2014. Пехливанова, П. *Чуждите думи – никога свои. Психолингвистичен механизъм на употребата.* В. Търново, 2014.

Поплак 1980. Poplack, S. Sometimes I'll start a sentence in Spanish y termino en español: toward a typology of code-switching – In: *Linguistics* 18: 581-618, 1980.

Поплак 1988. Poplack, S. Language status and language accommodation along a linguistic border. – In: *Language speak and language Policy*, 90-118. Washington, 1988.

Сейдлхофър, Брейтенедър и Пицл 2006. Seidlhofer, B., Breiteneder, A. and Pitzl, M-L. English as a linguafranca in Europe. – In: *Annual Review of Applied Linguistics* 26: 1–34. 2006.

Селинкър 1969. Selinker, L. Language transfer. – In: *General Linguistics* 9: 67-92. 1969.

Стел и Якпо 2015. Stell, G. and Yakpo, K. *Code-switching Between Structural and Sociolinguistic Perspectives.* G. Still and K. Yakpo (eds.). Walter de Gruyter GmbH, 2015.

Уордхоф 2006. Wardhaugh, R. *An Introduction to Sociolinguistics.* Blackwell Publishing Ltd, 2006.

Фърт 2009. Firth, A. The *lingua franca* factor. – In: *Intercultural Pragmatics* 6-2: 147-170. Walter de Gruyter, 2009.

Хамптън и Уелман 2000. Hampton, K. and Wellman, B. Examining Community in the Digital Neighborhood: Early Results from Canada's Wired Suburb. In: *Digital Cities: Technologies, Experiences, and Future Perspectives.* Heidelberg, Germany: Springer-Verlag. p. 194-208. 2000.

Хаус 2003. House, J. English as a lingua franca: A threat to multilingualism. – In: *Journal of Sociolinguistics.* Hamburg University, Germany, 2003.

Хокансън н.д. Hokanson, B. The Impact of the Internet on Language. Available from: <https://wiki.umn.edu/pub/DHA5399/Class15B/paperFinal2.pdf>

Шьтър 2012. Shuter, R. Intercultural new media studies: The next frontier in intercultural communication. – In: *Journal of Intercultural Communication Research*, 41, (3, November) 219-237. 2012.

Янсон 2002. Janson, T. *Speak: A Short History of Languages.* Oxford University Press. New York, 2002.

Internet World Stats 2015. – In: *Internet Archive*. Available from:
<http://web.archive.org/web/20130408065312/http://www.internetworldstats.com/stats7.htm>

Wellcome 2012. Tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur les médias sociaux sans jamais oser le demander... 04/2012. guidesocialmedia.com. Available from:
<http://www.enssib.fr/bibliotheque-numerique/documents/56863-tout-ce-que-vous-avez-toujours-voulu-savoir-sur-les-medias-sociaux-sans-jamais-osser-le-demander-guide-social-media-2012.pdf>

W3Techs 2016. Available from:
http://w3techs.com/technologies/overview/content_language/all

Съдържание на дисертационния труд

Увод

1. Онлайн медии – особености на общуването

1.1. Социални медии

1.2. Социални мрежи

1.2.1. Феноменът Малък свят

1.2.2. Теорията за силните и слаби връзки

1.2.3. Теория за хомофилията

1.3. Заключение

2. Превключване и смесване на кода

2.1. Основни понятия и термини: превключване, смесване на кода, лексикално заемане

2.2. Структурен подход

2.2.1. Разграничаване на превключването на кода от смесването на кода от структурна гледна точка

2.2.2. Разграничаване на превключването на кода от лексикалното заемане от структурна гледна точка

2.3. Функционален подход

2.3.1. Разграничаване на превключването на кода от лексикалното заемане от гледна точка на функционалния подход

2.3.2. Експеримент за установяване степента на асимилираност на някои думи от английски произход, използвани в спонтанната писмена реч на социални мрежи и форуми от потребители, чийто роден език е българският

2.3.2.1. Цели на експеримента

2.3.2.2. Хипотези

2.3.2.3. Използван материал

2.3.2.4. Участници в експеримента

2.3.2.5. Въпроси към участниците в експеримента

2.3.2.6. Процедура

2.3.2.7. Очаквания

2.3.2.8. Резултати

2.3.2.9. Обобщение и дискусия

2.4. Социо- и психолингвистични аспекти на превключването на
кода

2.4.1. Макросоциолингвистични фактори за превключването на кода

2.4.2. Микросоциолингвистични фактори за превключването на кода

2.4.3. Социолингвистични функции на превключването на кода

2.4.4. Психолингвистични фактори за превключването на кода

2.5. Заключение

3. Анализ на превключването и смесването на кода в
социалните мрежи

3.1. Анализ на превключването и смесването на кода в социалните
мрежи с оглед на макросоциолингвистичните фактори

3.1.1. Лингва франка

3.1.1.1. Причини за налагането на английския като лингва франка (АЛФ)

3.1.1.2. АЛФ в глобална перспектива

3.1.1.3. АЛФ в локална перспектива

3.1.1.4. Ролята на онлайн медиите за разпространението на АЛФ

3.1.1.5. От лингва франка към многоезичие – алтернативни гледни точки

3.1.1.6. Хибридността като лингвокултурна норма

3.1.1.7. АЛФ в спонтанната писмена реч на социалните мрежи

3.1.1.8. Изводи

3.1.2. Диглосия и билингвизъм в социалните мрежи

3.1.2.1. Медиен анализ на социалната мрежа *Фейсбук* за установяване на
случаите на диглосия и билингвизъм

3.1.2.2. Количествен анализ на данните

3.1.2.3. Изводи

3.2. Анализ на превключването и смесването на кода с оглед на микросоциolingвистичните фактори

3.2.1. Вмъкване и редуване

3.2.1.1. Вмъкване

3.2.1.1.1. Примери за вмъкване от социалните мрежи и форуми

3.2.1.1.2. Изводи и дискусия

3.2.1.2. Редуване

3.2.1.2.1. Примери за редуване от социалните мрежи и форуми

3.2.1.2.2. Изводи и дискусия

3.2.1.3. Заключение

3.3. Социо- и психolingвистични функции на превключването на кода

3.3.1. Функция *конвергентно поведение и стремеж към солидарност*

3.3.2. Функция *дивергентно поведение, дистанциране и неодобрение*

3.3.3. Функция *експресивност и колоритност*

3.3.4. Функция *модерност, езикова мода*, реализирана чрез превключване на кода

3.3.5. Функция *изграждане на имидж*

3.3.6. Превключването на кода като функционален инструмент в професионалното общуване

3.3.7. Функция *икономия на време*

3.3.8. Функция *евфемизация и дисфемизация на речта* чрез превключване на кода

3.3.9. Изводи

Заключение

Справка за приносите

Библиография

Приложения

Резюме на приносите на дисертационния труд

1. В изследването е представен за пръв път качествен анализ на чуждите думи и изрази и на явленията *смесване* и *превключване на кода* в спонтанната писмена реч на българите в социалните мрежи и форуми.
2. Разгледани и разграничени подробно са понятията *превключване* и *смесване на кода*, от една страна, и *превключване на кода* и *лексикално заемане*, от друга, както от структурна, така и от социолингвистична гледна точка.
3. Проведена е анкета със 150 души за установяване на степента на семантична прозрачност и асимилираност на някои чужди думи в българския език. Чрез нея се доказва, че повечето чужди думи и изрази (главно англицизми) са в голяма степен неясни за изследваната общност, което говори за ниската степен на интеграцията им в българския език. Те могат да бъдат разглеждани като потенциални думи или превключване на кода на лексикално ниво.
4. Приносен характер има представянето и използването на *функционалния подход* за установяване както степента на асимилация на някои чужди думи, така и за извеждане на функциите, които превключването на кода изпълнява в социалните мрежи. В дисертационния труд са разгледани осем такива функции, които са в подкрепа на хипотезата, че чуждите думи и изрази представляват допълнително експресивно и прагматично лингвистично средство, а превключването на кода в спонтанната писмена реч е един от езиковите механизми за имитация на разговорност и илюстрира тенденцията към разговорност, характерна както за социалните мрежи и форуми, така и за други области в съвременния живот.
5. Направен е анализ на превключването на кода в социалните мрежи и форуми с оглед на макро- и микросоциолингвистичните фактори.

Представени са подробно явленията *диглосия*, *билингвизъм* и *лингва франка* и са подкрепени с примери от Мрежата.

- б. Теоретичният принос на изследването е представянето на нови слабо известни у нас теории от социолингвистиката, които изясняват характера на социалните мрежи и на връзките, които се създават там. Разгледани са *Феноменът “Малък свят”*, *Теорията за силните и слаби връзки* и *Теорията за хомофилията*, които са в пряка връзка както със скоростта на разпространение на информацията, така и с лекотата, с която се създават контакти в нашето съвремие. Това, от своя страна пък, обяснява и масовото нахлуване на чужди думи и изрази в българския език. Представен е също мултидисциплинарният *функционален подход*, който съчетава в себе си структурния, социо- и психолингвистичен анализ на превключените лексеми и фрази. Поради своята интердисциплинарност подходът предоставя по-цялостна картина и по-обширна представа за езиковите феномени.

Списък на публикациите по темата на дисертационния труд

1. Генчева 2015. Gencheva, D. Invasion of the English lexicology in the Bulgarian language through the social media. Socio- and psycholinguistic observations of the dynamics of the spontaneous written speech of the social media. В: *Научният Еверест – мечта или реалност*, стр. 33-38. София: Авангард Прима, 2015.

2. Генчева 2015. Генчева, Д. Превключване и смесване на кода в социалните мрежи. В: *Словото – традиции и модерност*. Сборник с доклади от XVII национална конференция за студенти и докторанти, стр. 98-109. Пловдив: УИ на Пловдивския университет „П. Хилендарски”, 2015 (под печат).

3. Генчева 2017. Генчева, Д. Билингвизъм и диглосия в социалните мрежи (Медиен анализ на социалната мрежа Фейсбук от гледна точка на социалингвистичните функции на чуждите думи в нея). В: *Сборник с доклади от Националните филологически четения за студенти и докторанти „Югозападен университет 2016”*, стр. 18-28. Благоевград: УИ на Югозападния университет „Н. Рилски” 2017.

4. Генчева 2017. Генчева, Д. Билингвизъм и диглосия в социалните мрежи. В: *Годишник Факултет по журналистика и масови комуникации*, том 23, стр. 195-215. София: УИ „Св. Кл. Охридски”, 2017.

5. Генчева 2017. Генчева, Д. Лингва франка – концептуализация и процеси на развитие. В: *Медиалингвистика*, бр. 1. Available from: <http://medialinguistics.com/2017/05/02/лингва-франка/>

6. Генчева 2017. Gencheva, D. The Virtual Multilingual City. Submitted to *Identities in urban context: The European multilingual city*. Dublin: Trinity College Dublin.